

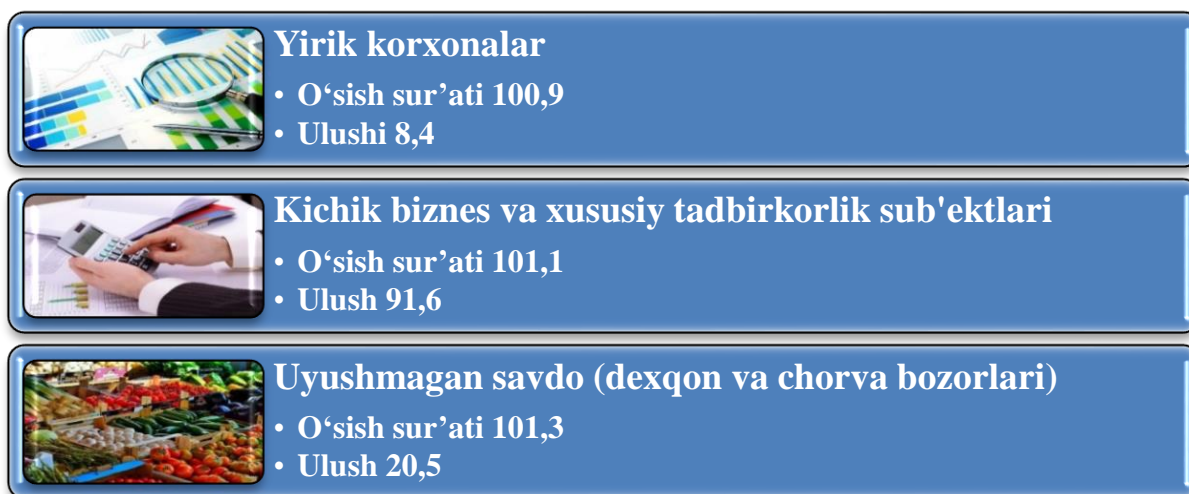
X. ISTE'MOL BOZORI

Statistik ma'lumotlar jamiyatda sodir bo'layotgan ijtimoiy-iqtisodiy hodisa va jarayonlarni tavsiflash va boshqarishning eng muhim vositasidir. Hozirda yuqori sifatli statistik ma'lumotlardan foydalanmasdan davlat siyosatida to'g'ri boshqaruv qarorlarini qabul qilish imkonsiz. Shular qatorida savdo statistika ko'rsatkichlarini shakllantirish ham muhim ahamiyatga ega hisoblanadi. Jumladan, ulgurji va chakana savdo hamda umumiy ovqatlanish korxonalarini savdo aylanmasi statistikasi ko'rsatkichi shular jumlasidan.

2023- yil 1- aprel holatiga chakana savdo sohasida faoliyat ko'rsatayotgan tijorat korxonalarini soni **5 553** tani tashkil etib, 2022- yil 1- aprelga nisbatan **338** taga oshgan (o'sish sur'ati **106,5** %). Shundan, faoliyat ko'rsatayotgan yirik korxonalar soni **85** tani, kichik korxonalar va mikrofirmalar soni **5 468** tani tashkil qildi.

Shu jumladan, savdo sohasida yuridik shaxs tashkil etmasdan faoliyat olib borayotgan YATTLar va uyushmagan savdo (jismoniy shaxslar)ning kuzatuvlar asosida yig'ilgan ma'lumotlar, chakana savdo ko'rsatkichlariga kiritilgan.

Chakana savdo tovar aylanmasi tarkibi (2023- yilning yanvar–mart holatiga)

Yuqorida qayd etilgan tadbirkorlik subyektlari faoliyati natijasida, 2023-yilning yanvar-mart oylarida viloyatning chakana savdo tovar aylanmasi **2 101,6** mlrd so'mni tashkil etib, 2022-yilning yanvar-mart oylariga nisbatan **101,1** % ga yetdi.

Jumladan, yirik korxonalarining tovar aylanmasi **176,0** mlrd so'mni (o'sish sur'ati **100,9** %), kichik biznes va xususiy tadbirkorlik subyektlarining tovar aylanmasi **1 925,5** mlrd so'mni (o'sish sur'ati **101,1** %) shundan, uyushmagan savdo tovar aylanmasi **430,4** mlrd so'mni (o'sish sur'ati **101,3** %) tashkil etdi.

Chakana savdo aylanmasida yirik korxonalar, kichik biznes vaxususiy tadbirkorlik subyektlarining hajmi va o'sish sur'atlari

Chakana savdo aylanmasi – savdo sohasida yakuniy iste'mol uchun aholiga tovarlarni donalab yoki ko'p bo'lmagan miqdorlarda naqd pulga (bank kartalari orqali) sotishni nazarda tutuvchi faoliyat.

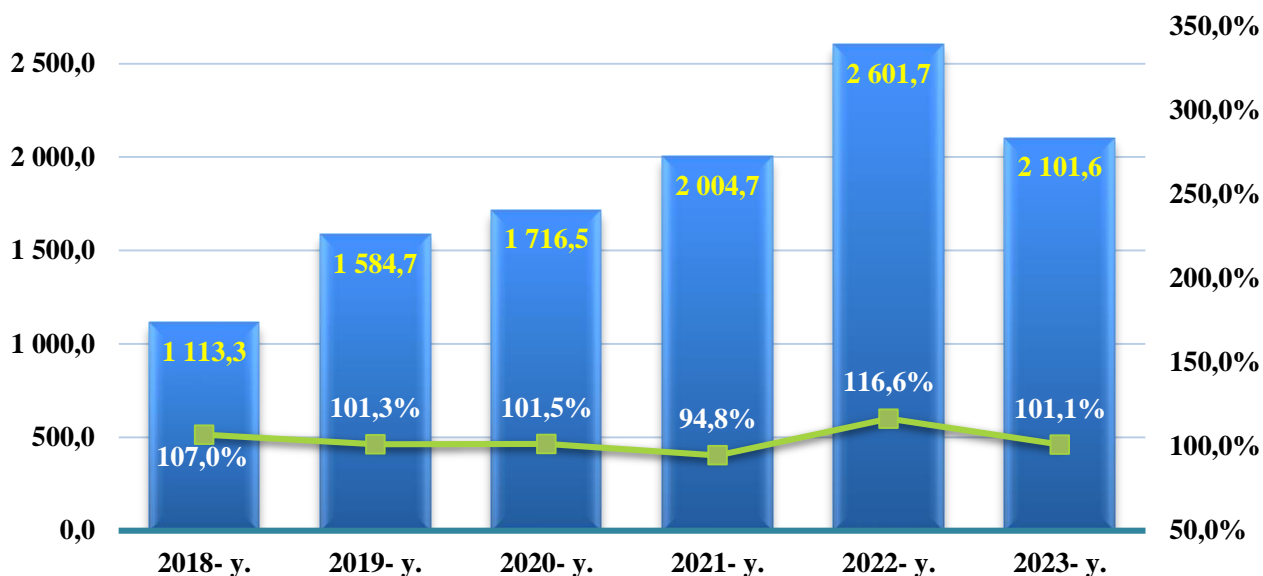
Shahar va tumanlar nomi	Jami (mlrd so'm)	2022 yil yanvar-mart davriga nisbatan, % da	Yirik korxonalar (mlrd so'm)	2022 yil yanvar-mart davriga nisbatan, % da	Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik, (mlrd so'm)	2022 yil yanvar-mart davriga nisbatan, % da
Xorazm viloyati	2 101,6	101,1	176,0	100,9	1 925,5	101,1
Urganch sh.	507,5	96,0	108,1	96,7	399,4	95,9
Xiva sh.	95,5	107,8	6,7	92,7	88,8	109,2
Bog'ot	137,1	92,9	1,0	61,6	136,1	93,2
Gurlan	173,9	103,4	1,4	63,8	172,5	104,0
Qo'shko'pir	101,5	107,3	5,4	101,6	96,1	107,6
Urganch	220,8	104,9	13,7	123,8	207,0	103,8
Hazorasp	271,2	103,0	10,9	74,6	260,3	104,7
Tuproqqal'a	52,5	107,2	0,1	86,0	52,4	107,3
Xonqa	150,6	100,4	7,7	75,8	142,9	102,2
Xiva	71,7	101,3	12,0	8,7 m.	59,8	86,0
Shovot	151,6	107,1	6,1	130,3	145,4	106,3
Yangiariq	102,1	100,3	0,7	71,3	101,4	100,6
Yangibozor	65,6	100,4	2,2	66,1	63,4	102,3

2023- yilning yanvar-mart oylarida o'tgan yilning yanvar-mart oylariga nisbatan viloyatning Xiva shahri (**107,8 %**), Qo'shko'pir tumani (**107,3 %**), Tuproqqal'a tumani (**107,2 %**) va Shovot tumani (**107,1 %**) chakana savdo tovar aylanmasining eng yuqori o'sish sur'atlari qayd etildi.

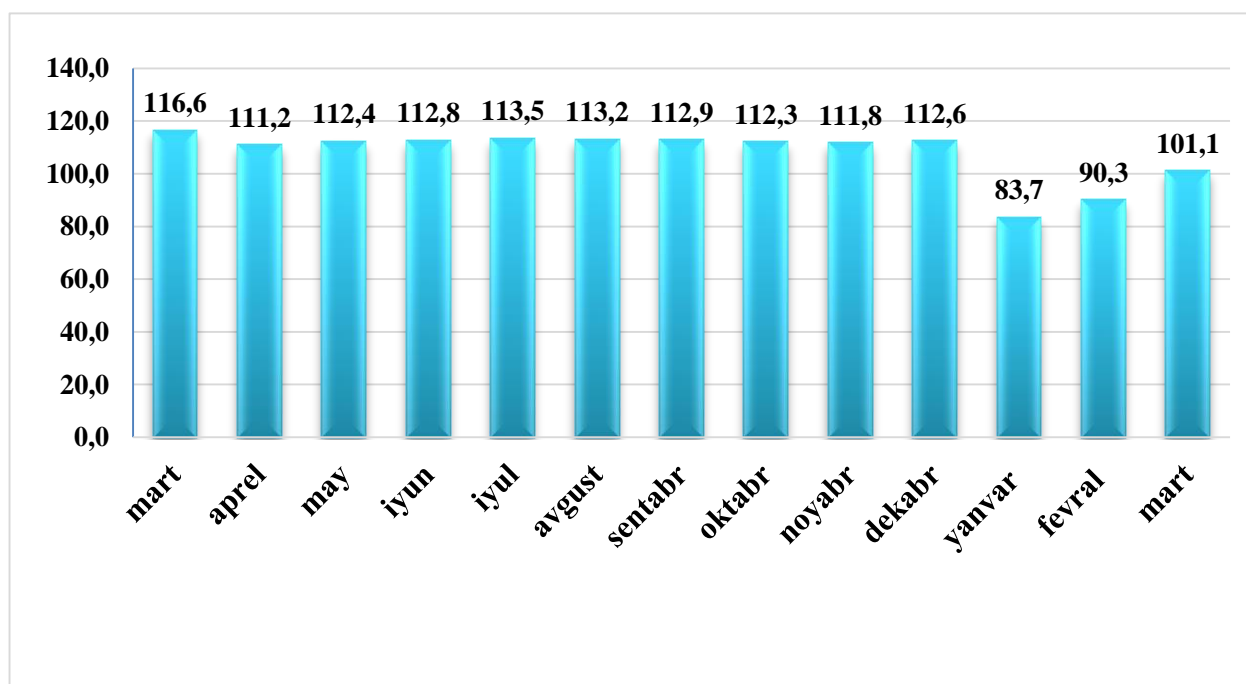
Yillar kesimida chakana savdo Tovar aylanmasi hajmi

Chakana savdo tovar aylanmasi dinamikasi
(yanvar-mart, mlrd so 'm)

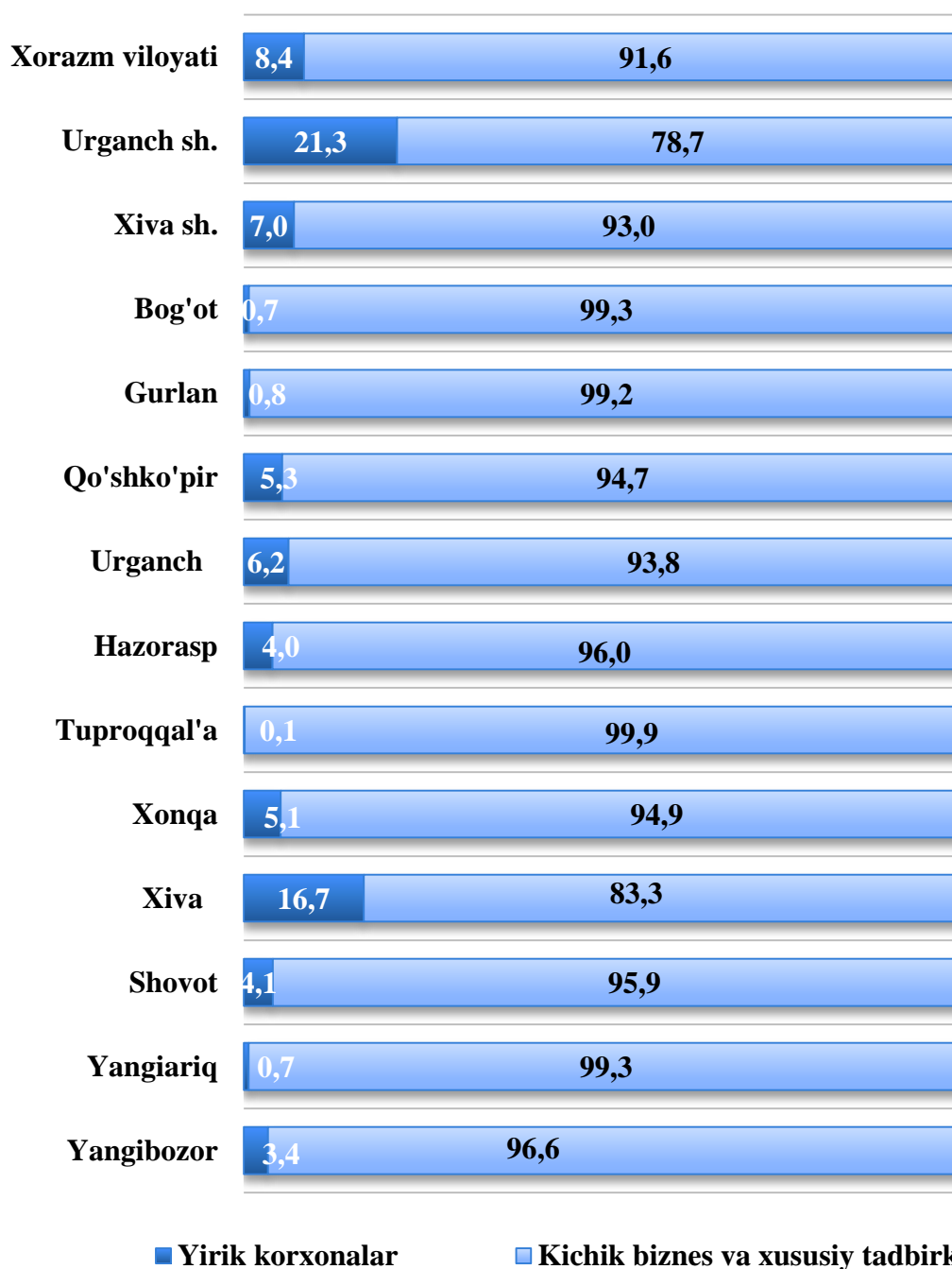

So'nggi **6 yillikda** chakana savdo tovar aylanmasining yuqori o'sish sur'ati 2022- yilda kuzatildi. Bunda chakana savdo tovar aylanmasi 2021- yilning mos davriga nisbatan **116,6 %** ni yoki **2 601,7** mlrd. so'mni tashkil qildi.

Chakana savdo tovar aylanmasi o'sish sur'ati oylar kesimida
(foizda) (2022- yil, 2023- yil yanvar-mart oylari)

Chakana savdo aylanmasida yirik korxonalar, kichik biznes va xususiy tadbirkorlar subyektlarining hududlar kesimida ulushi, (foizda)

Tahliliy natijalarga ko'ra, chakana savdo tovar aylanmasida kichik biznes va xususiy tadbirkorlik subyektlarining ulushi bo'yicha Tuproqqal'a (**99,9 %**), Bog'o va Yangiariq (**99,3 %**), Gurlan (**99,2 %**) tumanlari mos ravishda yetakchilik qilmoqda. Chakana savdo tovar aylanmasi tarkibida yirik korxonalarining ulushi **8,4 %** ni tashkil etib, eng katta ulush Urganch shahri (**21,3 %**), Xiva (**16,7 %**), Xiva shahri (**7,0 %**) hamda Urganch tumanida (**6,2 %**) kuzatildi.

Aholi jon boshiga nisbatan chakana savdo Tovar aylanmasi hajmi va o'sish sur'atlari

Hududlar kesimida ma'lumot

Shahar va tumanlar nomi	Hajmi, ming so'm	O'sish sur'ati, foizda
Xorazm viloyati	1 071,4	99,3
Urganch sh.	3 376,7	93,9
Xiva sh.	983,0	105,9
Bog'ot	793,1	91,1
Gurlan	1 123,5	101,8
Qo'shko'pir	566,7	105,6
Urganch	1 052,4	102,9
Hazorasp	1 339,2	101,2
Tuproqqal'a	902,8	104,6
Xonqa	771,5	98,7
Xiva	471,2	99,7
Shovot	854,3	105,4
Yangiariq	843,1	98,7
Yangibozor	720,9	98,9

2023- yilning yanvar-mart holatiga o'rtacha aholi jon boshiga chakana savdo tovar aylanmasi **1 071,4** ming. so'mni (2022- yilning yanvar-mart oylariga nisbatan **99,3** %) tashkil etdi.

Ushbu ko'rsatkichni hududlar kesimida solishtirilganda, eng yuqori hajm Urganch shahri (**3 376,7** ming. so'm), Hazorasp (**1 339,2** ming. so'm) va Gurlan (**1 123,5** ming. so'm) tumanlari hissasiga to'g'ri keldi.

Umumiy ovqatlanish korxonalari savdo aylanmasi

2023- yil 1- aprel holatiga umumiy ovqatlanish sohasida faoliyat yuritayotgan tijorat korxonalari soni **1 288** tani tashkil etib, 2022- yil 1 – aprel holatiga nisbatan **51** taga kamaygan va o‘shish sur‘ati **96,2 %** ni tashkil etgan. Shundan, faoliyat ko‘rsatayotgan yirik korxonalar soni **1** tani, kichik korxonalar va mikrofirmalar soni **1 287** tani tashkil qildi.

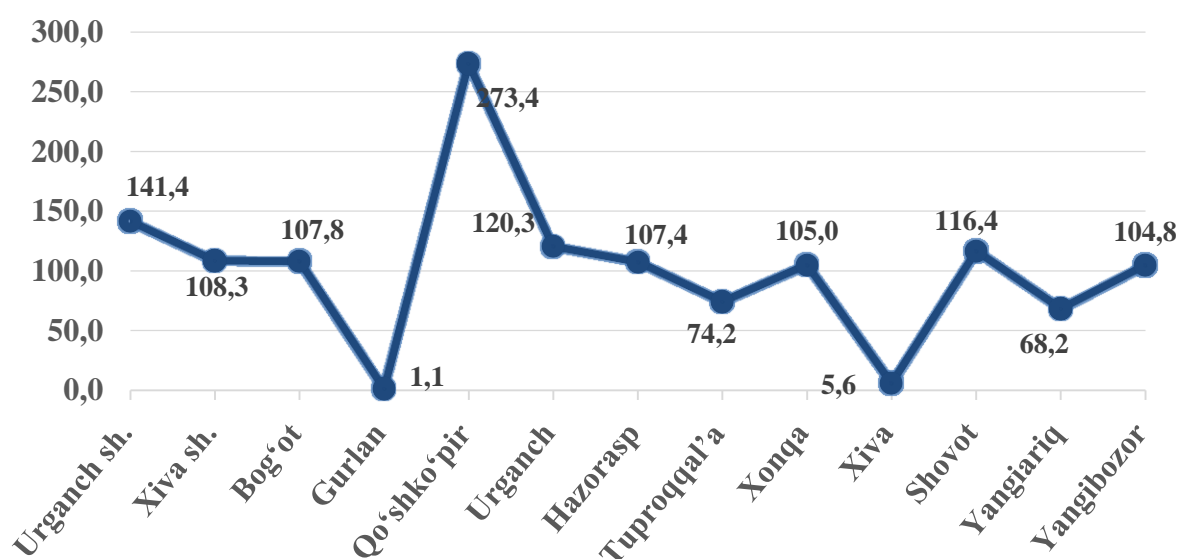
2023- yilning yanvar-mart oylarida chakana tovar aylanmasi tarkibida ovqatlanish korxonalarining savdo aylanmasining ulushi **2,8 %** ni tashkil etib, **59,7** mlrd. so‘mga yetdi va 2022- yilning mos davriga nisbatan **0,6 %** ga ko‘paydi. Bunda savdo aylanmasining **96,7 %** ulushi kichik biznes va xususiy tadbirkorlik subyektlari hissasiga to‘g‘ri keldi.

Shahar va tumanlar nomi	Jami mlrd so‘m	2022- yil yanvar-mart oylariga nisbatan, foizda	Yirik korxonalar mlrd so‘m	2022- yil yanvar-mart oylariga nisbatan, foizda	Kichik biznes va mikrofirmalar, mlrd so‘m	2022- yil yanvar-mart oylariga nisbatan, foizda
Xorazm viloyati	59,7	100,6	2,0	147,7	57,7	99,5
Urganch sh.	29,7	100,9	2,0	147,7	27,7	98,7
Xiva sh.	1,8	95,3	-	-	1,8	95,3
Bog‘ot	2,0	95,2	-	-	2,0	95,2
Gurlan	1,6	102,8	-	-	1,6	102,8
Qo‘shko‘pir	0,9	101,9	-	-	0,9	101,9
Urganch	9,9	101,7	-	-	9,9	101,7
Hazoraspi	2,8	98,4	-	-	2,8	98,4
Tuproqqal‘a	1,1	102,3	-	-	1,1	102,3
Xonqa	1,7	102,9	-	-	1,7	102,9
Xiva	1,5	103,0	-	-	1,5	103,0
Shovot	4,6	100,1	-	-	4,6	100,1
Yangiariq	1,1	102,8	-	-	1,1	102,8
Yangibozor	1,1	94,6	-	-	1,1	94,6

Avtotransport vositalari va ularning ehtiyot qismlari ulgurji va chakana savdo aylanmasi

2023- yil 1- aprel holatiga avtotransport vositalari va ularning ehtiyot qismlari ulgurji va chakana savdo aylanmasi (IFUT-2 45- bo'lim 45.2 va 45.40.3 kodlaridan tashqari – motorli transport vositalari va mototsikllarni ta'mirlash va texnik xizmat ko'rsatish) **1 067,5** mlrd. so'mni tashkil etdi va o'tkan yilning mos davriga nisbatan **25,6** % ga ko'paydi. Shuningdek, yirik korxonalar savdo hajmi **520,0** mlrd. so'm (o'sish sur'ati- **100,8** %), kichik biznes va xususiy tadbirkorlik subyektlari savdo hajmi – **547,5** mlrd. so'mni (o'sish sur'ati – **163,8** %) tashkil qildi.

Avtotransport vositalari va ularning ehtiyot qismlari ulgurji va chakana savdo aylanmasi o'ish sur'ati, foizda

Avtotransport vositalari va ularning ehtiyot qismlari ulgurji va chakana savdo aylanmasi

Hududlar kesimida ma'lumot

Shahar va tumanlar nomi	Hajm, mlrd so'm	Ulushi, foizda
Xorazm viloyati	1 067,5	100,0
Urganch sh.	1 006,7	94,3
Xiva sh.	2,9	0,3
Bog'ot	5,6	0,5
Gurlan	0,9	0,1
Qo'shko'pir	0,2	0,02
Urganch	10,9	1,0
Hazorasp	23,1	2,2
Tuproqqal'a	0,5	0,1
Xonqa	14,0	1,3
Xiva	0,03	0,003
Shovot	1,8	0,2
Yangiariq	0,6	0,1
Yangibozor	0,2	0,02

Ushbu ko'rsatkichni hududlar kesimida solishtirilganda eng yuqori hajm Urganch shahri (**1 006,7** mlrd. so'm), Hazorasp (**23,1** mlrd. so'm) va Xonqa (**14,0** mlrd. so'm) tumanlari hissasiga to'g'ri kelmoqda.

Ulgurji savdo aylanmasida yirik korxonalar, Kichik biznes va mikrofirmalar

Ulgurji savdo tovar aylanmasida yuqori hajmga ega yirik korxonalar Urganch tumani (69,7 mlrd.so‘m), Urganch shahri (33,7 mlrd.so‘m) va Gurlan (18,1 mlrd.so‘m) tumanlarida kuzatildi.

2023- yil 1- aprel holatiga ulgurji savdo sohasida faoliyat ko‘rsatayotgan tijorat korxonalarini soni **1 904** tani tashkil etib, 2022- yil 1- aprel holatiga nisbatan **123** taga ko‘paygan, o‘shir sur‘ati **106,9 %** tashkil etgan. Shundan, faoliyat ko‘rsatayotgan yirik korxonalar soni **30** tani, kichik korxonalar va mikrofirmalar soni **1 874** tani tashkil qildi.

Shahar va tumanlar nomi	Jami mlrd so‘m	2022- yil yanvar-mart oylariga nisbatan, foizda	Yirik korxonalar mlrd so‘m	2022- yil yanvar-mart oylariga nisbatan, foizda	Kichik biznes va mikrofirmalar, mlrd so‘m	2022- yil yanvar-mart oylariga nisbatan, foizda
Xorazm viloyati	905,2	101,1	144,9	120,7	760,3	98,1
Urganch sh.	440,3	96,7	33,7	103,6	406,6	96,2
Xiva sh.	30,9	95,5	0,0	9,5	30,8	96,0
Bog‘ot	17,4	79,8	10,5	71,8	6,9	95,9
Gurlan	41,3	189,1	18,1	-	23,2	106,2
Qo‘shko‘pir	7,6	95,2	0,0	6,6 m.	7,6	95,1
Urganch	193,7	108,4	69,7	129,5	24,0	99,3
Hazorasp	13,2	93,0	0,1	64,2	13,1	93,2
Tuproqqal‘a	10,4	94,4	0,0	166,8	10,4	94,4
Xonqa	36,5	87,0	12,2	66,6	24,3	102,8
Xiva	63,6	105,1	0,0	19,6 m.	63,6	105,1
Shovot	15,2	96,1	-	-	15,2	96,2
Yangiariq	18,8	104,3	0,0	111,1	18,7	104,3
Yangibozor	16,4	104,4	0,5	122,9	15,9	104,0

Statistik ko'rsatkichlarga izohlar

Chakana savdo - savdo sohasida yakuniy iste'mol uchun aholiga tovarlarni donalab yoki ko'p bo'lmagan miqdorlarda naqd pulga sotishni nazarda tutuvchi faoliyat, ya'ni tovarlarni foydalanish sohasidan shaxsiy yoki umumiy iste'mol sohasiga o'tgan vaqtdagi harakatining yakuniy bosqichini ifodalaydi.

Chakana tovar aylanmasi - tovarlarni sotish tarmoqlaridan qat'i nazar, aholiga iste'mol tovarlarini naqd hisob-kitob asosida yoki plastik kartochkalari, kredit kartochkalari, banklarning hisob heklari orqali (bu ham naqd hisob-kitob asosida sotish kabi hisobga olinadi) sotilgan qiymati.

Umumiy ovqatlanish - yuridik shaxslar tomonidan pazandachilik mahsulotlarini tayyorlashga, sotishga va iste'molini tashkil qilishga ixtisoslashtirilgan faoliyatni amalga oshirish.

Umumovqatlanish aylanmasi - joyida aholiga iste'mol uchun, shuningdek, turli kontingentdagi aholini ovqatlanishini tashkil qilish uchun tashkilot va yakka tadbirkorlarga o'zi ishlab chiqargan kulinariya mahsulotlarini (taom, kulinariya mahsulotlari va yarimfabrikatlar), shuningdek, kulinariya ishlovisiz sotib olingan tovarlarni (unli, qandolatli va non mahsulotlari) sotishdan tushgan tushumni ifodalaydi.

Tovar zaxiralari - chakana savdo korxonalarini balansida turgan va kelgusida sotish uchun mo'ljallangan tovarlar qoldig'i.

Tovar aylanmasining tovar tuzilmasi - umumiy savdoda nisbiy ko'rsatkich - jamiga nisbatan foiz hisobidagi solishtirma og'irlik (ulush) yordamida aks etadigan, umumiy tovar aylanmasi hajmidagi alohida tovar va tovar guruhlari o'rtasidagi nisbat, ya'ni tovar aylanmasi tarkibi.

Ulgurji savdo - tijorat maqsadlarida yoki o'zining ishlab chiqarish-xo'jalik ehtiyojlariga foydalanish uchun, xarid qilingan tovarlarni naqd pulsiz hisob-kitoblar shakli bo'yicha sotish.

Iste'mol tovarlari - yakuniy iste'molga (oilaviy yoki shaxsiy) qaratilgan, bevosita inson ehtiyojini qondiradigan tovarlar va xizmatlar.

Texnik-ishlab chiqarishga mo'ljallangan mahsulotlar - ishlab chiqarish iste'moli uchun mo'ljallangan mahsulot: xom ashyo, materiallar, yoqilg'i, butlovchi instrumentlar, mashinalar, ehtiyot qismlar, yarimfabrikatlar va boshqalarni o'z ichiga oladi.

Ulgurji savdo tovar aylanmasi - tuzilgan shartnomalar bo'yicha tijorat maqsadlarida (kelajakda qayta ishlash yoki sotish) yoki o'zining ishlab chiqarish ehtiyojlari uchun naqd pulsiz hisob-kitob shaklida tovarlar sotishdan tushumni ifodalaydi.

Tovar zaxiralari - tovar muomalasi doirasida bo'lgan tovarlar yoki ulgurji korxonalar balansida turgan va kelgusida sotishga mo'ljallangan tovarlar qoldig'i.

Tovar aylanmasining tovar tuzilishi - tovar aylanmasi tarkibi, umumiy savdoda nisbiy ko'rsatkich - jamiga nisbatan foiz hisobidagi solishtirma og'irlik (ulush) yordamida aks etadigan, umumiy tovar aylanmasi hajmidagi alohida tovar va tovar guruhlari o'rtasidagi nisbat.